

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Ioannis Cochläei De Actis Et Scriptis Martini Lvtheri Saxonis

Cochlaeus, Johannes

Parisiis, 1565

Acta & Scripta Lutheri Anno Domini M. D. XXI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29789

propiora veritati senserint quàm scholastici, qui fere nihil veri habeant reliquum. In processu autem libri, etiam Concilia superbe ac iniuriose reiiciebat, dicens. Igitur siue Papa siue pars, siue Concilium sic aut sic sentiat, nemini debet esse præiudicium, sed abundet quisque in sensu suo, in eis rebus, quæ necessaria non sunt ad salutem. In libertatem enim vocati sumus.

Luth. in asser. ait 28. & 29.

Acta & Scripta Lutheri Anno Domini
M. D. XXI.

Ntequã verò Cæsar Carolus V. amplissima ac celeberrima Vuor maciæ inchoasset Comitia, Lutherus perquã multos ædidit libros, tum Latinos tum Teuthonicos. in quibus ad aucupandam & eruditionis & pietatis gloriam, gratiãque non solum plebium: sed & Principum promerendam, multa bona tũ exponedo scripturas, tũ adhortãdo & corripiendo homines, pessimis machinationibus suis admiscebat: adeo, vt plarique etiã magnæ autoritatis viri crederet, illum verò agi & zelo virtutis & spiritu Dei, ad tollendos Hypocritarũ abusus, ad reformandos mores & studia Clericorũ: ad erigēdos in amorem & cultum Dei animos mortalium. Quales erant libri isti. Expositio Decem præceptorum, De libertate Christiana, Tessaradecas consolatoria, Explanatio orationis Dominicæ, Commentarius in Epistolã Pauli ad Gal. Enarrationes Epistola-

Quidam libri Lutheri in speciem pietatis aditi.

D iij

rum & Euāgeliorum per Dominicas Aduētus,
 Operationes in XX. Psalmos. Expositio septem
 Psalmorum pœnitentialium. Item Psalmorum
 Tricesimi Sexti, Sexagesimi Septimi, & Cente-
 simi Noni. Expositio Cantici Mariæ, Magni-
 ficat. De bonis operibus ad Ducem Saxonie
 Ioan. fratrem Friderici Electoris, & id genus
 alia eius opuscula, quæ speciem & doctrinæ &
 pietatis præ se ferre videbantur. Postquam ve-
 rō Comitibus illa maxima Vuormaciæ cepta,
 Hieronymus Alexander nuncius Apostolicus
 (factus postea Archiepiscopus Brundisinus, at-
 que etiam Cardinalis) vir admodum & disertus
 & linguarum peritus, cœpit Lutherum per
 que orationibus in frequentissimo Principum
 Prælatorumque ac Statuum Imperij confes-
 sione grauiissime accusare, non solum inobedientie
 & hæreseos: verum etiam seditionis, rebelli-
 onis, impietatis, & blasphemie. Cum autē ple-
 risque videretur magis inuidia & vindictæ libi-
 dine, quàm zelo pietatis in illum concitari, cre-
 bris quantumuis etiam vehementibus suis ora-
 tionibus parum promouit aut effecit, donec
 tandem ex libro Lutheri de Captiuitate Baby-
 lonica, recens tum ædito, excerptisset Artic-
 los quosdam plus minus XL. In quibus ille nõ
 solum ritus & Sacramenta Ecclesiæ, verum etiã
 leges Principum, & quaslibet constitutiones
 hominum reicere, conculcare, damnare ausus
 fuit. Quales sunt. Neganda esse Septem Sacra-
 menta, & tantum tria pro tempore ponenda,
 Trans-

*Articuli ex
 Capti. Baby-
 lo. excerpti.*

*Hierony.
 Alexander.*

Trãssubstãtiationẽ in Sacramẽto altaris, pro hu-
mano figmẽto haberi: quia nulla scriptura, nul-
la ratione nitatur. Manifestũ ac impiũ errorẽ ef-
se, Missam pro peccatis, pro satisfactionib⁹, pro
defunctis, aut quibuscũq; necessitatib⁹ suis aut
aliorũ offerre seu applicare. Digne cõmunica-
re eos solos, qui tristes, afflictas, cõfusas & erro-
neas habet cõsciẽtias. Baptismũ neminẽ iustifi-
care, nec vlli prodesse: sed fidẽ in verbũ promif-
sionis, cui additur Baprisim⁹. Neq; Papã neque
Episcopũ, neq; vllũ hominẽ habere i s vni⁹ syl-
labẽ cõstituedẽ super Christianũ hominẽ, nisi
id fiat eiusdẽ cõsensu. Hoc esse vere hominum
seruos fieri, statutis & Tyrãnicis eorũ legibus
subiici. Christianis nihil vllõ iure posse imponi le-
gũ, nisi quantũ volũt: cũ sint liberi ab omnibus
&c. Hos ergo & id gen⁹ multos Lutheri articu-
los, ipios & seditiosos, vbi ex scheda recitasset
Aleãder, ac oratoria vi in eos exclamasset: Prin-
cipes, qui eum librum nuper æditum nondum
legerant, & de Luthero nihil tale suspicabãtur,
vehementer exterriti atque cõmoti, alter alt. rũ
intuebãtur, atque in Lutherũ eiusque fautores
murmurare cõperũt. Quod vbi sensit Dux Sa-
xonix Fridericus, Princeps Elector, declinan-
dã inuidiã gratia dixit, Eos articulos non esse
Lutheri, sed in eius odium effingi ab aduersa-
riis. Orta itaque contentione, dum hic nega-
ret, ille affirmaret, Articulos Lutheri esse. Visũ
est Principib⁹, Lutherũ ipsam accersendũ esse,
vt ore suo cõfiteretur, qui nam sint libri sui, &

D iij

*Disceptatio
de saluo con-
ductu dando
Luthero vt
adueniret se-
sure.*

qui suppositicij. Tum verò longa consultatio
difficilisque disceptatio inter Imperij Proceres
exorta est, qua cautione quibusque conditioni-
bus, adducendus ille foret. Lutheri enim Patro-
nis solius Cæsaris fides publica, quantumuis
sanctè iureiurando literisque & sigillo firmata,
non videbatur sufficere. Timebant enim, ne
forte, vbi aduenisset, ab illo traderetur in ma-
nus Romani Pontificis, aut ipse velut hæreti-
cum vltimo eum traderet supplicio, tanquam
perfido hæretico nulla sit seruanda fides. Mul-
tis res nimium indigna visa est, vltra Cæsaris
fidem quippiam aliud desiderari, pro vnus Mo-
nachi saluo conductu. Cum autem grandis
vbique per Germaniam ferè totam excitata es-
set, in populis per Lutheri libros in Clericos
animorum commotio, vt res à tumultu & sedi-
tione parum abesse videretur: permisit Cæsar,
vt pro saluo conductu eundi ac redeundi, non
nulli Principum suam quoque fidem cum ipso
interponerent. Adiecit tamen conditionem
illam, vt Lutherus in itinere neque concionare-
tur vsquã nec scriberet, ne populos amplius cõ-
moueret. Missus est itaque Vuittébergã è Vuor-
macia Caspar Sturm⁹, Fecialis Cæsareus, vt sub
fide publica Lutherũ educeret ac reduceret. In-
terim verò tractabatur alia Imperij negocia in
Comitiis illis, Quæ cū essent Cæsari prima, plu-
rimi Principum solenni more iura Feudalia ab
eo, vt verò ac supremo prouinciarũ domino nu-
per electo, splèdidissimo apparatu susceperunt;
debitum

debitum ei præstantes Homagium. Sturmus
vbi Vuittenbergam peruenit à Rheno scilicet
ad Albim, Luthero tum publicas tum priuatas
attulit literas, ex quibus plenam intelligeret
securitatem: maxime sic procurante Patrono
suo, cui præ omnibus fidebat, eiusq; sumptibus
iter ingressurus erat. Paratur itaque currus in
modum lecticæ umbrosus, & contra omnes
cæli iniurias munitus: adduntur Comites viri
Docti, Ionas Præpositus, Schurffus legum Or-
dinarius, Amldorffius Theologus &c. Qua-
cunq; iter faciebant, frequens erat concursus
hominum, videri Lutheri studio: In diuerso-
riis multa propinatio, læta compositio, Mu-
sices quoq; gaudia: adeo, vt Lutherus ipse alicu-
bi sonora testudine ludens, omnium in se oculo-
los conuerteret, velut Orpheus quidam, sed ra-
sus adhuc & cucullatus, eoque mirabilior.

*Iter Lutheri
ad Vuormat-
ciam.*

Quamuis vero ea lege saluum conductum
ei Cæsar dedisset, vt in itinere nusquam prædi-
casset aut scriberet: ipse tamen insignis legum
humanarum contemptor, Erfordix Dominica

*Contra pacta
Cæsaris con-
cionatus est
Luth. Erfor-
dix.*

Qualimodo geniti publice prædicauit, eamq;
prædicationem suam typis excudi iussit. In quo
quidem sermone, admodum multa dixit cõtra
virtutem bonorum operum, & cõtra leges hu-
manas. Ita enim ait, Vnus ædificat templa, alter
peregrinatur ad S. Iacobum aut ad S. Petrum.
Tertius ieiunat aut orat: In duit cappam, ince-
dit nudipes: aut quid aliud acit. Eiusmodi ope-
ra nihil prorsus sunt: quæ & funditus destrui

oportet. Quicquid enim à Papa venit, id clamat, Da Da Si non facis, Diaboli es. Modica res esset, si solum expilarentur homines: Hoc vero maximum est (proh dolor) malum, quod in mundo esse potest, quod homines eò diriguntur, ut opera corporalia possint saluare aut iustificare. Item, Sunt Tria Millia sacerdotum, inter quos non Quatuor inueniuntur recti, proh dolor. Et si quando habeantur recti prædicatores, Euangelium dicitur superficiter tenus. Deinde fabula quædam de antiquo asino, aut historia de Theoderico Veronensi. Sturmus vero, cum & ipse Lutheri partibus occultè faueret, nihil horum aut illi prohibuit, aut Cæsari manifestauit. Quid autem Vuormaciæ cù eo actum sit, ipsemet descripsit, sed fide patrum integra: Quippe cù sit laudis cupidissimus, omnia in gloriam suam retulit, falsa veris admiscens. Verum ut minus impudens videretur sui ipsius laudator, effinxit tertiam personam loquentem & omnia recitantem. Alcubi tamen, nimio laudis desiderio præoccupatus, ommissa tertia persona, ait. Hic ergo. Item. Orator Imperij dixit, me non ad rem respondisse &c. Ex quibus sane verbis, Lector non omnino stupidus, facile intelligit, ea Acta ab ipso met conscripta fuisse, quamuis etiam stylus & secreta ipsius colloquia, quæ ibi narrantur, id ipsum plane indicent. Venit igitur Vuormaciam die 16. Aprilis, Dies X. ibi permansit, Die XXVI. eiusdem Mensis inde discessit. Ait ergo ipsemet

Acta Vuormaciensis ab ipso Luth. scripta.

Verba ipsius de seipso.

met in Actis suis. FERIA tertia post Dominicam
 Misericordia Domini, D. Martinus Lutherus,
 professione Augustinianus, Vuormaciam in-
 uectus est, Anno post Milleſimum Quingen-
 teſimum. Vigefimo Primo, uocatus à Carolo
 Imperatore, eius appellationis Quinto. Cum
 ante triennium paradoxa quædam diſputanda
 propoſuiſſet Vuitenbergæ, vrbe Saxonum, D.
 Martinus Lutherus, aduerſus Tyrannidem Ro-
 mani Epifcopi, quæ lacerata ſunt interim &
 exulta à multis, à nullo tamen aut ſcripturis
 aut rationibus conuicta: Cæpit res ad tumul-
 tum ſpectare vulgo cauſam Euangelij aduer-
 ſus Clericoſtuente. Et ob id bonum videba-
 tur, inſtigantib. Romanis Legatis, vt accerſere-
 tur homo Feciali Cæſareo, & literis ſalui con-
 ductus, in hoc à Cæſare & Principibus datis.
 Accerſitur, venit, ac diuertit in Curiam Rho-
 dienſium, vbi hoſpitio collectus eſt, & à multis
 Comitibus, Baronibus, Equitibus auratis, no-
 bilibus, ſacrificis & prophanis in imam vſque
 noctem ſalutatus ac requiſitus. Hæc de ſeipſo
 in exordio actorum ſuorum Lutherus. Altero
 die Lutherus à nobili viro Domino Vlrico de
 Pappenheim, & à Sturmio ſupra dicto, perdu-
 ctus poſt meridiem hora Quarta in conſpectû
 Cæſareæ Maieſtatis, aliorumque Principum &
 ordinum ſacri Ro. Imperij; commonitus eſt ab
 illis, ne quid loqueretur non quaſitum. Orator
 itaque Cæſaris, Ioannes ab Eck, vir eloquens
 & Iuris peritus, Officialis generalis Archiepi-

*Io ab Eck
 Officialis
 Treuerenſis.*

scopi Treuerensis Principis Electoris, Lutherum primo Latine, deinde Germanice hunc in modum alloquutus est. Cæsarea Maiestas huc te Martine Luthere acciuit, his duabus de causis. Principio, vt libros hæcenus tuo nomine vulgatos, agnoscas hic coram, si tui sunt. Deinde iam agnitos an omnes pro tuis haberi, an quicquam ex eis reuocare velis. Ad hæc itineris comes Lutheri, D. Hieronymus Schurff Iurif. consultus exclamauit, intitulentur libri. Orator ergo multos recensuit libros illius, qui Bâsileæ quoq; & alibi fuerunt euulgati. Ad hæc Lutherus. Libros (inquit) iam nominatos non possum non amplecti pro meis, & eorum quidem nihil vnquam distinebor. Quod autem sequitur, an asseuerem, an vero reuocem illos, cum de fide animarumq; salute & de verbo Dei, quo nihil maius habemus, sit quæstio, temerarium fuerit ac periculosum, me quicquam incogitatū proferre: Peto hac de causa suppliciter spacium de liberandi, vt citra diuini verbi iniuriam & animæ meæ periculum, interrogationi satisfaciam. Ex eo Principum cœpit deliberatio, quam ita reddidit Cæsaris Orator. Etsi tu Martine ex mandato Cæsareo satis intelligere potuisti, ad quid accersitus sis, eaq; de causa iam indignus, cui longior cogitandi mora detur: tamen Cæs. Maiestas ex ingenita clementia sua diem unum indulget meditationi tuæ, vt cras ad horam eandem coram compareas: ea conditione, ne scriptam sententiam tuam proponas, sed verbis exequa-

*Libri à Lu-
the. agniti
pro suis.*

exequaris. Et his dictis redditus est hospitio suo
 Lutherus. Ad iungit hic quosdam Lutherus ad-
 hortantium se voces, in laudem sui. Inter quas
 & hanc commemorat. Beatus vter, qui te por-
 tauit. Cæterum vbi altero post die sub eandem
 horam reductus à Fœciali esset in prætorium,
 propter Principum occupationes, ad sextam
 vsq; horam expectauit ante ianuam. Posteaquã
 vero Cæsar & Principes, Conclauē secretius
 egressi, confederunt in publico, magna circum-
 fusa turba: Cæsaris Orator dixit Luthero, rursus
 Latine ac Teuthonice, Deliberationem, quam
 heri petiisset, habere nunc finem: Quam tamen
 impetrare non debuisset, cum tanto tempore
 sciuerit ad quid fuerit vocatus, Respondeat er-
 go nunc, an libros à se agnitos omnes tueri, an
 vero quicquam retractare velit. Ad hæc Luth-
 rus respondisse ait se suppliciter, tacite ac mo-
 deste, non tamen sine Christiana superbia: quã-
 nis de reuocatione non nihil spei ex petito deli-
 berandi spacio concepissent Aduersarij. Cum
 vero longis ambagibus ac prolixa oratione iam
 blandiens Principibus, iam terrenis scriptura-
 rum exemplis de regibus Ægypti Babylonisq;
 & Israël longe petitis: ad articulum præcipuum
 non responderet, sed intricata distinctione tria
 librorum suorum genera commemoraret, &
 iam in crepusculum vergeret dies æstiuæ, Dixit
 ei Orator Cæsaris, vt ad rem respondeat, ac sim-
 plex & non cornutum det responsum: An reuo-
 care velit nec ne. Ad hæc ita se respōdisse affir-

*Lutherus lau-
dis propria
audus.*

*Responsum
Lut. de non
reuocando.*

mat Lutherus. Quū ergo S. M. vestra, Dominationesque vestre simplex responsum petunt, dabo illud neque cornutum neque dentatum, in hūc modum. Nisi conuictus fuero testimoniis scripturarum, aut ratione euidenti (nam neque Papæ neque Conciliis solis credo, cum constet eos & errasse sæpius, & sibi ipsis contradixisse) victus sum scripturis à me adductis, & capta conscientia in verbis Dei, reuocare neque possum neque volo quicquam, cum contra conscientiam agere neque tutum neque integrum sit. Gothelffmir. Amen. Post hoc responsum Principes deliberando & consultando colloquentes, iusserunt Cæsaris Oratorem ista referre illi verba. Immodestius tu Martinerespondisti, quam personam tuam deceat. Quod si eos libros recantasses, in quibus errorum tuorum magna pars est, haud dubie Cæsarea Maiestas ex ingentia Clementia, reliquorum qui boni sunt persecutionem non toleraret. At tu quæ Vniuersale Constantiense Concilium damnauit, ex vniuersa Germanica Natione cōgregatum, resuscitas, & per scripturam conuinci uis: In quo sane uehementer deliras. Quid enim attinet nouam disputationem celebrare, de rebus per tot sæcula ab Ecclesia & Concilio damnatis? Lutherus autem causans captam suam conscientiam non posse ex retibus, quibus inuoluta esset, abire: dicebat se reuocare non posse. Cum ergo iam tenebræ totam auditorium haberent, discessum est à consilio, & abierunt Principes in hospitium

*Id est Deus
adiuuat me.*

tilum vnusquisque suum, iussi postridie mane redire, vt Cæsaris audiant sententiam. FERIA igitur ^{Sententia Cæsaris in Lut. lata.} sexta post Dominicam, Misericordia Domini, misit Cæsar scriptum Autographum in Senatum Imperij, in lingua Burgundica ab ipsomet exaratum, Quod Latine interpretatum hanc habet sententiã. Vobis constat, genus me ducere à Christianissimis Imperatoribus, à nobili Natione Germanica, à Catholicis Hispaniæ Regibus, ab Archiducibus Austriæ, à Burgundiæ Ducibus: Qui omnes Ecclesiæ Romanæ filij ad mortem vsq; fideles perstiterè, semperq; Catholicæ fidei, sacrarum Cæremoniarum, Decretorum, Ordinationum, sanctorum morum, pro honore Dei, pro fidei augmentatione, pro animarum salute, defensores extiterè. Qui quidem fato functi, nobis ex instituto naturæ, iurèq; ipso hæreditario, sanctas, quas diximus, Catholicas obseruationes, quasi per manus traditas, reliquere: vt eorum securi exempla uiueremus, & in iis etiam moreremur. Atq; ita nos, vt pote qui Maiorum nostrorum veri imitatores sumus, diuina fauente gratia, tenore eodem ad hanc vsque diem uiximus. Ego itaque hac de causa tueri decreui, quicquid ipsi Prædecessores mei, & quicquid ego vsq; ad præsens obseruauim: Id uere præsertim & ante omnia, quod per ipsos Prædecessores meos, tam in Consilio Constantiensi, quàm etiam in aliis, decretum sancitumq; est. Quoniam uerò constat, fratrem vnũ tantum, sua quadam opinione deceptũ,

hallucinari, quæ contra totius Christianismi
sententiam est, tam eorum qui ante acto tempo
re nos supra Mille annos præcessere, quàm eor
um qui nunc viuunt. Ex cuius quidem opinio
nis ostentatione, vniuersum Christianum nomen
in errore semper versatum esse videretur: Ea
propter deliberaui oïno, Regna oïa mea, Impe
rium, Potentatus, amicos meos, corpus & san
guinem, vitamque & animam meam exponere,
ne prauum hoc inceptum deserpat vltterius,
propterea quod mihi magno dedecori cede
ret, atq; etiam vobis, qui nobilis & maxime ce
lebrata estis Germaniæ Natio: Quibus id ad ho
norem, autoritatem & prærogatiuam accessit
ex priuilegio, vt præcipui iustitiæ obseruatores,
Catholicæq; fidei defensores & protectores ha
beamur. Quod si qua nostris temporibus non
solum hæresis, verumetiam hæresos suspitio,
aut vtilis Christianæ religionis imminutio in cor
dibus hominum relinqueretur, id successoribus
nostri perpetuæ vituperationi foret. Audito
itaq; pertinaci responso, quod hesterna die in
nostro omnium conspectu Lutherus dedit, meã
ego vobis sententiam testatam facio, pœnitere
me moræ, qui contra ipsum Lutherum & falsam
eius doctrinam procedere tam diu distulerim,
hominemque quicquid dicturus sit, nolle am
plius audire, omnino decreui. Mandoq; vt quã
primum, ex modulo mandati reducat, caueat
que ipsæ ex conditionibus in saluo conductu
præscriptis, ne publicas conciones conuocet,
neue

neue populos falsam eam doctrinam suam ulterius doceat: ne demum operam ullam det, ut noui quicquam usquam excitetur aut motus fiat. Et sicut præfatus sum, constitui accingere me ad procedendum aduersus eum, ut aduersus notorium hæreticum æquum est procedere: Simulque à vobis exigo, ut in huiusmodi causa tanquam boni Christiani decernatis quod debetis, & ut mihi facere promissis. Scripta hæc manu mea, Die 19. Aprilis M.D.XXI. Hæc Imperatoris tam pijs & Catholici sententia lecta est, non solum Vuormaciæ coram vniuersis Principibus & Statibus Imperij: verum etiam Romæ postea mense proximo, Die x. Maij, in publico Consistorio, coram purpurato cardinalium Senatu, iussu Leonis x. Papæ. Pontificatus eius anno Nono. Et ab utroque Senatu non vulgariter collaudata est Cæsaris in fide constantia, zelusque pietatis ac religionis auitæ in pectore iuuenili. Quantum verò laudabant illum viri boni grauesque ac pijs, tantum in occulto murmurabant & criminabantur Lutherani: dicentes, eum esse puerum, qui nutu & blanditijs Papistarum & Episcoporum trahatur quocunque velint: Præcipue vero irascebantur minisque & clamoribus frendebant duo ex Germanorum Poëtis, stemmate quidem auito nobiles & ingenio clari: sed animo maxime feroces, Vlricus Huttenus Francus, & Hermannus Buschius Vuestphalus: hostes sane antiqui,

E

*Murmura
Lutherano-
rum contra
Cæsarem.*

hic Theologorū scholasticorū & Monachorū
 ille Curtisanorū ac Nunciorū Romanæ Curie
 Inscribebatur itaq; valuis noctu passim per plu-
 teas vrbis: Væ terræ, cuius rex puer est. Affige-
 batur item valuis Prætorij hostilis schedula, in
 qua fingebatur CCCC. Equites Germani bel-
 lū indicere Cardinali & Archiepiscopo Mogi-
 tino: qui per Germaniā inter Imperij Principes
 Electores Decanus est, loco & dignitate post
 Imperatorem proximus: Nullius tamen Equi-
 tis nomen schedulæ adscriptum erat. Cæterum
 in fine comminationis apposita cernebatur se-
 ditiosa vox ista Germanica. Buntschuch, Büt-
 schuch, Buntschuch, quæ significat fœdus po-
 pulare, seu potius coniurationem contra supe-
 riores. Atque vt maior incuteretur Catholicis
 terror, non lōge aberat à Vuormacia vir nobi-
 lis ac potēs Frācisus de Sicking, magnā ex mi-
 litia famā nactus: Quippe qui per se bellū intu-
 lerat tum Hassiæ Lantgrauio, tum ciuitati Me-
 tensi, & vtrumque hostē grauibus affecerat dā-
 nis. Is igitur in arcibus suis, quas munitissimas
 habebat, ex propinquo cōsistens, dicebatur col-
 lectū habere Equitatū manūmque militarē, ex-
 pectās Lutheranae causæ exitū, cū impensissime
 faueret Luthero. Principes igitur & reliqui Or-
 dines Romani Imperij, etsi Cæsaris constantiā
 pietatemque laudarēt, vidētes tamen & in vrbe
 Vuormacia, vbi erant, & extra, non solum in
 propinquis locis: verum etiam in longinquis
 Germaniæ ciuitatibus, motus & murmura ple-
 bium:

Buntschuch.

bium: atque etiam nobilium multorum propē
fiores in Lutherum animos, orabant Imperato
rem, vt clemēter ipsis permitteret, deligere quos
dam ex Ordinibus Imperij, qui pertentarent, an
Luthero persuadere possint, vt damnatos à Se-
de Apostolica articulos reuocaret. Cum Luthe
ro interim toto triduo nihil publice actum est,
priuatim vero plus satis inquietorum hominū
ad eum concursus & instigatio fuit. Cæsar Die
Aprilis 22. respondit Principibus & Statibus
Imperij, permittere quidem se, vt cum Luthero
agant aliqui ex ipsis, periculūmque faciant, an
damnatos articulos reuocare velit: sed ita, vt ea
actio maturetur, ne vltra triduum Vuormaciæ
permaneant Lutherus, Nihilofecius tamen per-
stare se in sententia sua, cuius Autographum fe-
ria Sexta viderint, quā diu Lutherus in perti-
naci voluntate sua perseuetauerit. Obtenta igitur
Cæsaris pēmissione, Archiepiscopus Tre-
uerensis, Princeps Elector, aliorum consensu,
misit Duos ex familia sua presbyteros ad Lu-
therum, feria Secunda post Dominicam Iubi-
late, quæ erat 22. dies Aprilis, sub horam cœ-
næ, vt iuberent eum feria Quarta mane ho-
ra sexta compatere in certo loco, quem indi-
caturus ei esset. Quo annuente, delecti sunt ex
Ordinibus Imperij, qui cum illo agerent: Duo
Electores, Archiepiscopus Treuerensis, &
Marchio Brandenburgensis: Duo item Epi-
scopi, Augustensis & Brandenburgensis: &
Dux Saxonix Georgius, ac Magister Ordinis

E ij

*Delecti
Principum
& Ordinum
Imperij, ad
agendum cō
Luth.*

Teuthonici: Post hos adiuncti sunt, Comes Georgius à Vuertheim, Dominus Bock Argētoracensis, & Doctor Peutinger Augustensis. Denique qui omnium nomine loqueretur, Doctor Hieronymus Veus, Cancellarius Badensis. Die 23. Aprilis, quæ sacra erat Diuo Georgio Martyri, Imperator admodum solenne celebravit festum, eò quod ipse quoque sit, ut Reges & Principes alij plerique, de societate sancti Georgij. Missam cum ministris maxime solenniter celebrabat Abbas Fuldenensis, velut Cancellanus Ordinarius Imperatoris, & Princeps Imperij, Dominus Hartmannus, Comes à Kirchberg: vir quidem disertissimus, sed eo tempore à subditis suis eiectus & exul: Quem postea Cæsar suis reconciliauit per annuam pensionem, ut priuatus viueret Moguntia in suo Canonatu, permissa rerum administratione vni ex Comitibus de Henneberg. Eo igitur Die nihil in causis prophanis actum est, ob venerationem sancti Georgij. Die 24. Aprilis, quæ erat feria Quarta post Iubilate, Delectus Principum & Ordinum Imperij supra nominatorum, conuenit in Curiam & hospitium Domini Richardi Archiepiscopi Treuerensis. Aduenit & Lutherus hora præscripta, utpote sextante prandium. Facto igitur Principum & Ordinum confessu, Doctor Veus longa oratione Lutherum adhortari cœpit (ut est vir admodum & eloquens & eruditus) ne suo sensui innixus, in proposito suo perseveret, neue Concilia ita crimi-

Abbas Fuldenensis.

*Hierony.
Veus Cancellarius Badensis.*

criminetur & reiiciat, vt coram Cæsarea Maie-
 state fecerat. Concilia enim non contraria, vt
 ipse illis imputat, statuisse, sed diuersa, pro di-
 uersitate personarum, temporum & locorū. Ex
 Conciliis autem plurima euenisse bona, opus
 esse legibus humanis, præcaueda esse schisma-
 tum scandala, ne dissuatur inconfutibilis tunica
 Christi. Principes in hoc à Cæsarea Maiestate
 impetrasse istud cum eo colloquium, non sane
 vt cum ipso disputent: sed vt benigne atque cle-
 menter exhortentur, ne pertinaciter suo sensui
 inhæreat, propter plurima & grauissima tum
 scandala tum pericula, quæ inde ventura sint,
 si à pertinacia sua non desistat. Lutherus his au-
 ditis, primum egit gratias Principibus, pro tam
 benigna & clementi exhortatione, qua ipse nõ
 sit dignus. Deinde respondit ad obiecta, de Cõ-
 ciliis quidem, quod non omnia reprehende-
 rit Concilia, sed tantum Constantiense: ob hoc
 potissimum, quod verbum Dei dāauerit, quod
 pateat in articulo hoc Ioannis Huls: ibi dam-
 nato, Ecclesia Christi est vniuersitas prædestina-
 torum: hoc damnaſſe Concilium Constantien-
 se, & sic hunc articulum fidei, Credo Ecclesia
 sanctam Catholicam. De scādalis verò dicebat,
 duplex esse scandalum, vnum Charitatis, alterū
 fidei. Charitatis quidē, quod in moribus & vi-
 ta consistat: Fidei verò se i doctrinæ, quod in
 verbo Dei vitari non possit. Per ipsum enim
 præstari nõ possit, vt Christus non sit petra scā-
 dali. Scire igitur se, obediendum esse magistra-

*Lutheri re-
 sponsum.*

*Excusatio
 Lutheri de
 scandalo.*

E ij

*Falsus Ver-
bi Dei præ-
textus.*

*Episcopus
Roffensis.*

tibus etiam male & inique viuētibus. Scire
cedendum proprio sensui, Tantum petere
ne adigatur verbum Dei negare, cætera omnia
obedientissime se præstaturū. Hoc itaque ve-
bi Dei prætextu, quemadmodū ab initio: ita
deinceps per omne tēpus, impios & antea se-
pe dānatos Vualdensium, Vuiclephistarum, &
Hussitarum errores, Germanorū plurimis ob-
trusit, vendidit, inculcauit, persuasit Lutherus.
Et in hoc non satis deliberate Cæsarem & Prin-
cipes egisse plerique putant, quod vocantes se
se Lutherum, nullos pariter vocauerint Theo-
logos, qui falsos prætextus & fucos illius de-
regere potuissent. Certe pius & eruditus Pon-
tifex, Ioannes Fischerus, Episcopus Roffensis
in Anglia, paulo post satis clare & copiose pro-
lixo volumine ostēdit, nullum articulorū eius,
quos in Bulla sua damnauerat Papa Leo X. ha-
beri in scripturis aut esse verbū Dei. Neque ve-
rū est, quod articulus iste Ioannis Hufs (Eccle-
sia Christi est vniuersitas prædestinatorū) sit ver-
bum Dei, in eo præsertim sensu, quem hæretici
prætebant; nempe, quod prælati mali & pec-
catores damnandi, quamuis baptizati & Chri-
stiani, non sint de Ecclesia Christi, nec sint mē-
bra Ecclesiæ militantis. Quæ sane sentētia adeo
non est verbum Dei, aut in scriptura sacra, ve
contrarium ex scripturis quàm latissime proba-
ri queat. Manifestissime verò ex Parabolis Chri-
sti, de Tritico & zizania in eodem agro. De
sagena missa in mare, & ex omni genere pisciū
con-

congregāte. De Decē Virginibus, quarū quin-
que sunt prudentes, quinque fatuæ &c. Ade-
rat tunc Vuormaciæ Ioannes Cochleus, Eccle-
siæ B. Virginis Francofordiæ ad Mœnū Deca-
nus, qui Lutherū illac transeuntē subsequutus,
venerat eo priuatim & vltro, à nemine vocat⁹.
Venerat verò non aliam ob causam, quàm, vt
pro fide & honore Ecclesiæ, corpus & vitā suā
in extremum, si opus foret, periculū obiectaret
atque exponeret. Magno enim vrebatur zelo,
& pro Sacramentis Ecclesiæ, quæ Lutherus in
Babylone sua, vel reiecerat omnino, vel propa-
nauerat alteratione pessima: & pro religione
patrum suorum, quam ab illo superbe contem-
ni ac hostiliter impugnari dolebat. Et scripse-
rat iam pro venerabili Sacramēto Eucharistiæ,
contra Captiuitatem Babylonicam Lutheri, li-
bros tres, quos secum ferebat. De quibus iam-
dudum certior factus erat Lutherus, per Vui-
helmū Nesenū Poëtā, ac Pædottibā Fræcofor-
diensem, qui postea perit Vuitenbergæ in Al-
bi flauio miserrime. Cochleus igitur Vuor-
maciam profectus, vno tantum comitatus pue-
ro, suo ex sorore nepote, venit primū ad Vuol-
fgangum Capitonem: virum quidem eruditum
& facundum, sed astutia plus quam vulpina ve-
hementer callidum, qui tum à cōsiliis erat Car-
dinali & Archiepiscopo Moguntino, ac Luthe-
rismum, quem occulte in pectore fouebat, ver-
sutissime dissimulabat: hic illum insinuauit Hie-
ronymo Aleandro, Nuncio Leonis X, cui per

E iij

*Ioannes Co-
chleus quo
anno Vuor-
maciam ve-
nit.*

literas iam tum cognit⁹ erat. Vnde factum
 vt eo die, quo Principes quidam seorsum
 Lutheri collocuturi erant, Alexander mane
 ra quarta vocauerit ad se Cochlaeum: iubens
 in Curia Archiepiscopi Treuerensis expedi
 ret, donec vocaretur in Colloquium ad Luth
 rum: praecipiendo tamen praecipiebat, ne vi
 pacto disputationem cum illo iniret, sed audi
 ret solum, vt fideliter referre possit, quid cum
 lo ageretur. Quod vbi fecisset, incidit post
 peracto prandio in priuatum colloquium cum
 Lutheri in ipsius diuersorio, nunc disceptan
 do, nunc familiariter & seorsum colloquendo.
 Quemadmodum retulit prolixè speciali de ha
 re libello ipse Cochlaeus. Ex eo autem tempo
 re semper infesti fuerunt Cochlaeo Lutherani
 non expectantes donec aliquid aduersus Luth
 erum aderet: sed mox variis tunc conuitiis & ma
 ledictis, tunc strophis & calumniis in eum vndiq; in
 surgentes. Spargebant itaque famam, subornatum
 fuisse Cochlaeum à Papistis ad hoc, vt dolo in
 duceret Lutherum ad renunciandum saluo con
 ductui, atque ita traderet eum carnificinae. Ace
 debant item carmina, seu verius crimina &
 conuicia, quae & confestim in alias vrbes emi
 serunt: adeo, vt citius peruenerint Nurenber
 gam ac Vuittenbergam, quam redierit Franco
 fordiam Cochlaeus, Quorum initium est. O vasa
 na Cochlea, Lutheri noua fabula, Morionum
 memoria, Notanda vel ignauia. Describenda
 versibus, Depingenda cornibus. Perungenda fe
 cibus,

*Calumnie
 Lutheranorum
 in Cochlaeum.*

factum
rsu
mane
iubens
expe
ad Luth
, ne vi
sed aud
id cum
ut posse
um cur
scepta
quendo
li de ha
tempo
cheram
sus Lu
is & m
diq; in
natum
olo in
uo co
æ. Ac
ina &
emi
nber
vafa
num
enda
a fe
bus,

cibus, Defricanda calcibus &c. Confinxerunt
insuper Teuthonica Cantica, quibus illudebāt
ei. Cum vero die sequenti mane ex Capitone
intellexisset Cochläus, famam illam de se spargi:
Ionam prxpositum Vuittenbergensem, sibi
obuiam forte fortuna euntem, ea de re compellauit.
Is enim colloquio interfuerat, & Capito. ni sic dixerat.
At negauit omnia coram Cochläo Ionas: monuit autem eum,
nequid in Lutherum æderet. Esse enim viros XL. qui ex
cuturi sint in eum, si quid ædat, stylum. Ille autem
respondit, nō solum stylos iniuriosos, sed etiam
mortem pro asserenda fide Ecclesiæ contemni debere.
Principes Imperij, ne quid intentatum relinquerent,
impetrauerunt Luthero a Cæsare adhuc duos dies,
vt cum eo ageretur amplius. Venerunt itaque altera die,
que erat S. Marci, ad eum Duo Doctores Iureconsulti,
Peutinger & Veus: petentes ab eo, vt libros &
scripta sua Cæs. Maiestati Principibusque &
Ordinibus imperij iudicanda submitteret. Per hoc enim
optime prospectum iri & scripris eius, vt quæ bona
sunt permaneant: & publicæ tranquillitati, quam
iudicium illud pariturum sit. Lutherus autem omnia
se facturum & passurum dicebat, si modo scripturæ
sanctæ niterentur autoritate. Alioqui enim nihil
minus commissurum. Nam Deum per prophetā dixisse.
Nolite confidere in principibus, in filiis hominum,
in quibus non est salus. Item. Maledictus qui confidit
in homine. Illis vero

*Colloquium
Duorum Iu-
risconsultorū
cum Luth.*

*Psal. 145.
Hiero. 17.*

vehementius urgentibus respondit. Nihil minus permittendum esse hominum iudicio, quod verbum Dei. Abeuntes illi iusserunt melius de liberare, & à prandio redeuntes, petierunt, ut saltem Concilij futuri iudicio sua submitterent. Et hoc permisit, sed ita, ut ipso sciente aliquot extraherentur articuli, de quibus Consilium sententiam ferret, scripturæ & verbi diuini testimonio. Cæterum Lutherus in Actis suis, quæ & Latine & Teuthonice ædita sunt, notat hic bonos & celebres viros mendacij, quod dixerint Archiepiscopo Treuerensi, Lutherum pollicitum esse, se sua permissurum Concilio in articulis nonnullis, interimque taciturnum de iisdem. Ipse vero id nunquam dixerit, ne cogitauerit quidem. Vocatus itaque ad ipsum Archiepiscopum, & remotis arbitris ab eo admonitus, tum de Cæsaris & imperij, tum de Concilij iudicio, dixit ei, parum tuto se tantam rem illis permissurum, qui sub fide publica euocatum, nouis mandatis aggressi damnassent, sententiam & Bullam Papæ approbantes. Tum Archiepiscopus petiit, ut ipsemet proponat media, quibus huic causæ occurri queat. Ille vero ait, meliora non esse quàm de quibus Gamaliel Act. 5. dixit. Si ex hominibus est consilium hoc aut opus, dissoluetur: Sin vero ex Deo est, dissoluere non poteritis. Ait rursus Archiepiscopus. Quid, si decerperentur articuli Concilio submittendi? Respondit Lutherus, modo non sint ij, quos Concilium Constantiense damnauit.

Ait

*Colloquium
Archiepiscopi
Treuerensis
cum Lut.*

Ait Treuir, se vero timere, eos ipsos futuros,
 Atqui, iquit Lutherus, de eiusmodi tacere neq;
 possum neq; volo, vt certus ei⁹ Decretis danatu
 fuisse Dei verbum. His dictis ab illo dimissus
 est. Hæc Lutherus ipse in Actis suis de se scri-
 psit, pertinaciam suam vbiq; colorans prætextu
 verbi Dei, suasq; laudes immodice iactans. De *Philantia*
 Cochlæo enim scribens ait. Doctor verò Mar- *Luth.*
 tinus, pro incredibilem humanitate & probitate
 sua, hominem benigniter habuit. Sub finem ve-
 ro libelli ait, Pater Christianissimus modestissi-
 me respondens sic cœpit. Item. Deus igitur ho-
 minem pietissimum, tuendo ac docendo Euā-
 gelio natum, diutissime seruet Ecclesiæ suæ, v-
 nā cum suo verbo Amen. Cæsar itaq;, vbi vi-
 dit hominem per admonitiones pias & clemē-
 tes semper magis ac magis pertinacem fieri, mi-
 sit ad eum, paulo post eodem die, Officialem, *Dimissio Lu.*
 Treuirem. Cæcellariumq; Austriæ & Secretariū *sub saluo con-*
 suum, vt dicerent ei. Quia tam multipliciter fru- *ductu.*
 stra à Cæsare, Electoribus Principibus, & Ordini
 bus sacri Ro. Imperij commonefactus, ad cor
 & vnitatem redire noluerit, reliquum esse, vt
 Cæsar, tanquā Aduocatus fidei Catholicæ,
 procedat. Esse igitur mandatum Cæsaris, vt in-
 tra XXI. dies hinc ad securitatem suam redeat,
 sub conductu publico & libero, ipsi seruan-
 do, neque vel prædicando vel scribendo in iti-
 nere populum commoueat. Ad hæc Lutherus
 se dixisse ait, Sicut Domino placuit, ita fa-
 ctum est; Sit nomen Domini benedictum. De-

in se egit gratias Cæsari & Principibus, pro benigna & clementi audientia, proque conditu libero & seruato & seruando. Quanquam alibi contrarium scripserit. Postridie igitur hoc, est feria Sexta post Iubilate, Die Aprilis 26. abiit Lutherus cum comitibus suis è Vuormacia, cui & Sturmus Cadaceator & Fecialis Cæsaris redditus est, ut tuto perduceret eum quod velit. Quamuis vero mandasset ei Cæsar, ne in itinere concionaretur aut scriberet: Lutherus tamen huius mandati aut immemor aut contempтор, scripsit retro ad Principes ex Fridburgo, & publice prædicauit in oppido Isennach. Scripsit vero literas bene prolixas ac blandas, ad conciliandum, sibi quidem fauorem, Cæsari autem & Clericis omnium popularum: mox enim per Chalcographos multiplicata & in populos dispersa est ea epistola, in qua repetebatur à Luthero, quicquid Vuormaciæ cum ipso factum fuerat, suæ pertinaciæ ubique prætexens verbum Dei: Nihil aliud sibi reseruare promittens, quàm illud solum: conquerens, quod obtinere non potuerit, ut verbum Dei esset liberum & non ligatum. Remisit & Cadaceatorem seu Fecialem Cæsaris ex Fridburgo, tertio itineris die, quo & epistolam illam scripserat: Adeo non metuebat à vi vlla, sub tot nobilium protectione securus. Videbatur præterea ille occultioribus eius consiliis impedimento fore, nisi ablegaretur. Posteaquam enim peruenerat Isennacum, in oppidum Principis &

*Insidiosa Epi
stola Lutheri,
ad Principes
Imperij*

*Nequissimæ
Specus capri-
nitatis Luth.*

& protectoris sui, ibique publice, contra Cæsaris mandatum prædicasset in die inuentionis S. Crucis, quæ tertia Maij erat, paululum ab oppido egressus, occulrissimo interceptus est consilio ab amicis sub specie hostili, & mox longe latèque sparsa est fama, Lutherum esse captum, sibi que uiolatam fidem publicam, & fractum saluum conductum. Tam secretum uero erat illud malignitatis consilium, ut etiam comites itineris ignorarent, & putarent illum vere captum & hostiliter abductum esse. Mittentur itaque cursores multi, qui & ore & literis nunciarent per vrbes Germaniæ, quàm crudeliter captus, raptus & abductus sit Lutherus in saluo conductu, atque ut maior fieret erga eum commiseratio, & in Cæsarem ac Principes indignatio: adangebatur fama per nuncios adeo duriter illum fuisse uinctum manibus, & iter festinates cursu equites ipsum pedestre raptim tractum fuisse, ut sanguis è digitis eruperit. Et hoc sanctum Euangelium etiam Vuormaciæ annunciabatur, ut maximum oriretur murmur contra Cæsarem, non modo in populo: uerum etiam inter Principes, donec re certius cõperta, intelligeretur figmentum esse nequitiae. In urbibus itaque passim fremebant Lutherani, ob interceptum Lutherum, ac dentibus in Cleorum stridebant, ut Lutheri mortem (tam & interfectum fama ferebat) uiscerentur: suspicantes à Papistis subornatos fuisse insidiatores. Sed nusquam erat magis periculum à seditione.

fis, quam Vuormaciæ. Nam & ipse Elector Saxoniæ inter amicos querebatur, indignum & contra Maiestatem imperij, hominem sic tercipi sub fide publica, captumque teneri. vulgo autem turbulentissimæ iactabantur querelæ, cum ab aliis, tum vero amarissime ac vehementissime à Duobus Poëtis supradictis, Vltimo Hutteno, & Hermanno Buschio: Quorum hic præfens in vrbe, clamoribus & querimoniis omnia complebat: Ille vero absens non longe à Vuormacia, in arce Francisci Nobilis vici conuitiosissimam misit eo epistolam, aduersus omnes Episcopos & Clericos. Vnde fiebat, vt nihil expectaretur certius, quàm grauis & cruenta contra Cæsarem omnemque Clerum seditio. Sed ætas bonitasque Cæsaris, ac principum diligentia, proclives in seditionem animos cohibuerunt. Quam primum vero in deputatum à Principe suo locum peruenit Lutherus (ferunt fuisse oppidum Turingiæ, nomine Alstat: in quo & Muncerus prædicauit postea seditiosissime) cum in arce tutus ac securus delitesceret: animo autem, qui ad seditionem populi cædemque Cleri anhelabat, quiescere non posset: multos in eo secessu scripsit libros, vt animos Germanorum plene permoueret, ad defectionem à Sede Apostolica, & in odium Cleri vniuersi. Primum igitur scripsit Teuthonice ad Franciscum à Sicking librum, de Confessione secreta, An Papa illam præcipere queat. In cuius præfatione conferebat Papam,

*Vbi latitauit
Luther.*

*Esber Lut. de
Confessione
secreta.*

pam, Episcopos & omnem Clerum populis Chanaanais, qui noluerunt se dedere vltro, sed expugnati sunt gladio Iosue Reges XXXI. Deinde minabatur eis, si non mutarent instituta sua, fore, vt alius eos doceat, non literis & verbis, vt Lutherus: sed factis & armis. Agebat item gratias, primum Deo, quod terror Ro. Sedis minutus sit, & Capitulum illud in Decretis, Si quis suadente Diabolo, homines nō amplius incantet. Deinde ipsi Francisco, quod multipliciter ac sape consolatus ipsum sit, & ad multa sese obrulerit. Denique commendabat illi Vlticum Huttenum, & Martinum Buccellum, Quorum hic Apostata prædicatorum: Ille Curialium hostis erat: & eam præfationem scripsit prima die Iunij. Paulo post alium scripsit librum, in Doctorem Iacobum Latomum, Theologum Lauuaniesem: in cuius præfatione sic ait. Sedet portetum Romæ in medio Ecclesiæ, & venditat se pro Deo, adulantur Pontifices, obsequuntur Sophistæ, & nihil nō pro eo faciunt hypocritæ: Interim infernus dilatat aiam suam & aperit os suum absq; termino, & ludit Satā in perditione animarum. Cūq; scriberet eam præfationem ad Ionam Præpositum Vuitenbergensem, monuit, vt Decretales Antichristi pestilentissimas, quibus docendis mandatus esset, non alio studio profiteretur, quàm vt doceat dediscenda esse quæ doceat, & sciant fugienda sicut mortifera quæcunque Papa & Papistæ statuunt ac sentiunt. Et in fine libri ait. Ez

*Liber Lut. ad
Latomum.*

*Contra Philo-
sophiam &
S. Thomam.*

is puto satis monstratum, Theologiam scholasticam esse aliud nihil, quam ignorantiam, ritatis, & scandalum iuxta scripturas. Meum vero cōsiliū dixi, vt adolescens vitiosus Philosophiam & Theologiam scholasticam videret, vt mortem animæ suæ. Thomas multa hæretica scripsit, & autor est regnantis Aristotelis, & statutoris p̄ doctrinæ. Quid ad me, quod Bullarum Episcopus eum canonizauit? Ideo me christi cōsilio qui uolet cautus sit, facio quod debet, & iterum moneo cū Apostolo. Videte ne quis uos decipiat per philosophiam & inanem scienciam (hanc ego scholasticam Theologiam interpretor fortiter & cum fiducia) secundum conditiones hominum, secundum elementa huius mundi (hæc sunt iura Bullarum, & quicquid ultra scripturas statutum est in Ecclesia) & non secundum Christum. Tandem ita subiungit. *Ecce quare vestrum aliquis ad reliqua non respondet? vel tu vel Andræas Carolstadius. Ecce cessat Amsdorffius? An non omnibus vobis pariter Euangelij gloria vindicanda est? Caput ego contriui serpentis, corpus cur non queatis calcare? Sed præcipua eius nequitia atque impietas ibi erat, quod Diuum Hieronymum calumniabatur, velut Arrij fautorem, quod noluerit recipere Homouision, tanquam ueniat aliquid lateat ibi in literis & syllabis. Cum is non de Homouision, sed de Hypostasi ita scripserit. Rursus alium scripsit librum, de abroganda Missa priuata, ad fratres suos Augustinenses,*

*Liber I. de
abroganda
Missa priuata.*

a schola cenobij Vuittembergensis. In cuius prefatio-
 nam ue, vt fratres illos in audacia sua confortaret:
 ostitit, qui primi omnium Missas abrogauerat, iubet
 nos uicinos fortes contra conscientia accusatione per-
 asticari stare. Quando quidem & ipsemet quamlibet
 harete potentibus ac euentibus scripturis, consci-
 entiam suam vixdum stabiliuerit, vt auderet vnus
 Bullam contradicere Papæ. & credere, cum esse Anti
 christum: Episcopos esse eius lupanaria. Ait sibi saepe palpi-
 tassem cor tremulum, & reprehendens obieciisse,
 Tu solus sapias? Tot ne errant vniuersi? Tanta
 secula ignorauerunt? Quid si tu erres, & tot te
 cum in errorem trahas damnandos æternaliter?
 sed addit, Christum tandem confirmasse ipsum
 verbis suis certis & fidelibus. At non exprimit,
 quibusnam verbis ab eo confirmatus sit. Ait
 verò, ea certitudine & fiducia tentandum esse,
 quod fratres illi præstituerint, vt non modo to-
 tius mundi iudicia, pro foliis lenibus & sum-
 mis arctis habeamus: sed & armati simus in mor-
 te, aduersus portas Inferi: Quin etiam aduer-
 sus iudicium tentantis Dei pugnare, & cum Ia-
 cob contra Deum præualere. Et tanquam eo li-
 bro conuulsus esset orbem terrarum, ait in fron-
 tispicio. Leo rugiet, quis non timebit? Quar-
 tum deinde librum in eodem loco scripsit Lati-
 ne ad patentem faum, Laicum & Idiota, de
 votis monasticis. In cuius prologo narrat, se
 anno ætatis suæ XXII. Monachatum suscepisse,
 & in eo XVI. annis perdurasse. Factum verò Mo-

F

*Vtinam au-
 disse hic Lu-
 the. conscien-
 tia sua veris-
 simis accusa-
 tiones. Et nõ
 sinxisset sibi
 alia verba
 Christi, ad se
 nunquam di-
 eta.*

*Liber Luth.
 de votis Mo-
 nasticis.*

nachū, nō propria volūtate, neque ventris
 tia: sed errore de cœlo & agone mortis
 circumuallatum, coactum ac necessarium
 tum vouisse. At patris sui testimonio pro
 nititur, illusionem fuisse & præstigium. Et
 ne illius prologi hæc addit. Quid si me oc
 dat Papa, aut damnet vltra Tartara? Occi
 (inquit) nō suscitabit, vt bis & iterum occi
 Damnatum verò ego volo, vt nunquam ab
 uat: Scripsit eum prologum XXI. die Nou
 bris. Atque ita Menses sex delituit in solim
 ne non syluestri sane: sed bene munita. Qu
 tum arroganti exemplo nimisque superba
 tatione vocabat suam Pathmon, velut alter
 nes Euangelista, in insulam à Cæsare nequit
 mo figmento relegatus: cum re vera Cæsar
 nino nesciret, vbinam ille delitesceret. Vocab
 cam Eremum & locum peregrinationis sua
 etiam sceleratum captiuitatis figmentum, ma
 gnæ speciem sanctitatis præ se ferret. Eade
 vanitate scripsit in eodem loco iudicium suu
 de Votis, ad Episcopum & Diaconos Eccle
 siæ Vuittenbergensis, cum re vera nullus sit
 Episcopus: Et licet perbreuis esset ille libellus
 tamen in duas eum partes diuiserat. Quarum
 prior complectebatur propositiones 140. Pe
 sterior 139. Quas hoc annotationis interstitio
 diuisas voluit. Hæc (inquit) sic disputari volo,
 vt certa & vera teneantur: Quæ sequuntur, sim
 pliciter propono disputanda & inquirēda. Cui
 verò Lutherus olim & Augustæ corā Cardinale
 Caietano,

*Pathmos Lu
 the.*

*Iudicium Lu
 theri de vo
 tis.*

*Vana spes
 Lutheri de
 Parisensi
 s.*

Caetano, & Lipsiæ coram Consiliariis Ducis
Georgij, expetiisset iudiciũ Theologorũ Pari-
sienſiũ, quos à Papa offenſos putabat, ac dixiſ-
ſet, eã Vniuerſitatẽ eſſe ſtudioſorũ parẽtem, & ab
antiquo Chriſtianiſſimã, & in Theologia florẽ
tiſſimã: magno hinc deſiderio expectabant Lu-
therani illorũ iudiciũ. Tãta ſane cũ fiducia, vt
nõnulli eorũ Vuormacię: cũ maxime ageretur
cauſa Lutheri, affirmarẽt, Pariſieſes ex Bulla Pa-
pæ articulos Lutheri 38. approbaſſe, duos tãtũ
ſub dubio reliquiſſe. At his ipſis diebus lõge cõ-
trariã, eiſq; odioſam & execrabile, publice tulerũt
ſententiã Theologi illi, ſolentiter cõgregati
& iuramẽto cõſtricti. Sollicitus (inquiunt) per
nos examinata, ac maturius vniuerſa doctri-
na Lutheriano aſcripta nomini, & ad plenum
diſcuſſa: execrandis illam erroribus ſcãtere cer-
to deprehendimus & iudicauimus, fidem po-
tiſſimum contingentibus & mores. Quõdque
ſimplicis populi ſeductiua ſit, omnibus Do-
ctoribus iniuria, poteſtati Eccleſiæ & Ordini
Hierarchico impie derogatiua: aperte ſchiſma-
tica, ſacrę ſcripturę aduerſa, & eius depraua-
tiua, atque in ſpiritum ſanctum blaſphema:
Et ideo veluti Reipublicę Chriſtianę perni-
cioſam cenſemus omnino exterminandam, ac
palam vlttricibus flammis committendam. Au-
torem vero ad publicam abiurationem modis
omnibus iuridicis compellendum. Lata fuit
hęc illorum ſententiã Die XV. Aprilis. Lu-
therus autem XVI. venit Vuormaciam, vt

f ij

*Iudicium
Theologorũ
Pariſienſium
contra Luth-*

*Philippi Melan.
lan. cōtra Parisienses Apologia.*

nondum scire potuerint tunc Lutherani, quoniam
nam iudicauerint Parisienses. Post aliquot
ro Menses, cum in Germania in quādam huius
sententiā exemplaria impressa peruenissent, an
mos mutauerunt Lutherani omnes, & carperent
criminari eos, quos antea laudauerant. Atque
vt maior videretur apud eos illius iudicij con
temptus, Philippus Melancton, velut præ
puus Lutheri propugnator, edidit eandē illius
determinationē, cui adiecit pro Lutero Apolo
giā Latinā, cū hoc titulo. Aduersus furiosum
Parisiensium Theologastrorum decretū &c. Quis
uis verò scriberet, ibi pro Theologis Sophis
tas, pro Christianis doctoribus Calūniatorum
regnare, & Lutetiaē natam esse prophanā illam
scholasticā: Qua admissa, nihil reliquum esse
Euāgeliū obscuratū, fidē extinctā, receptā ope
rū doctrinā. Atque etiam imputaret illis, quod
scholasticā Theologiam ab illis acceperint, quae
per manus reliqua Europæ Gymnasia, vt Idoli
repletur terra, & id genus plurima eis quam
acerbissime improperaret: Attamē Lutero ni
mis leniter egisse visus est. Ipse igitur & illorum
libellū & Philippi sui Apologiam in Teuthonicis
vertit, suūque iudiciū his interposuit. In quo
hāc Teuthonice in Gallicos Theologos protu
lit sententiam, vindictæ ac talionis reddendæ
gratia. Academia (inquit) Parisiensis in par
te suprema, quæ facultas Theologiæ nuncupa
tur, est à vertice vsque ad plantam mera, & vt
nix alba, lepra veræ nouissimæ Antichristianæ
que

*Sententiā Lu
the. contra
eosdem.*

quei & Capitalis hæreseos: Mater omnium errorum in Christianitate, maxima meretrix spiritualis, quam Sol vnquam vidit, & vera postica Inferni. Propheratum est, temporibus Antichristi omnes hæreseos, quæ vnquam fuerunt, in vnâ Camerinam confluxuras, mundumque perdituras. Id ego (inquit) ostendere intendo de Parisiis, Papæ veri Antichristi maximo fornicationis cubiculo: Atque probare, eos esse peiores Montanis, Ebionitis, & omnibus, quoscuque commemorauerunt, hæreticis, Deo volente. Ipsi sunt, quos iampridem desideravi. Hæc ille Teuthonice ad populum, quem contra Parisiensem sententiam animare, & in sua factione retinere satagebat. Licet nihil postea in illos ædiderit, nisi breues interdum cauillos, velut mordax canis, qui fortior se aggredi non audens, à longe mordaciter allatrat. Cæterum complices eius, suppresso nomine suo, ridiculum ædiderunt libellum, sub nomine facultatis Theologicæ Parisiensium. In quo confictis & affectatis barbaris recitatur primum determinatio quædam in Apologiam Melanchthonis. Deinde ratio determinationis prioris. Demum apponuntur ineptissimæ quædam regulæ intelligendi scripturas. Ut eo scilicet figmento persuaderent Evangelici viri, nihil in sacris literis nosse Theologos Parisienses. Aiunt itaque post decimam & vltimam ibi regulam. Sola alma facultas elucidat omnia, primo scripturas, post hoc patres, vltimo scribē

F ij

Ridiculus libellus contra Parisienses.

tes, & nō potest errare: Quia liripipiū & Alt
tium nō sunt signa fallibilia. Male ergo faci
qui scripturas nudas sequuntur: peius, qui
dos patres: pessime, qui scribentes, quia pro
dunt de obscuritate in obscuritatē, donec ill
omissis, Almam facultatem audierint, & lit
pio firmiter adhæserint, ibi est lux mundi, &
gula fidei & morum infallibilis &c.

Acta & Scripta Lutheri, Anno Domini
M. D. XXII.

Umigitur Lutherus complice
que sui præ se contemneret
ne iudicium Ecclesiasticū, reb
les non modo suis Prioribus
Ordinariis iudicibus, verū et
summis Ecclesiæ verticibus, P
pæ & Imperatori, tātōq; elati essent fastu despa
ctōnis, vt ne Vniuersali quidē Cōcilio dogma
ta sua, que pro Euāgelio habent, submittere v
lint, & rem proxime iam ad tumultū & seditio
nem popularem perduxissent: misertus cond
lensque Germanicæ Nationi Christiana piet
te illustrissimus Anglorum Rex Henricus, hu
ius nominis Octauus, raro nimis & cunctis sa
culis admirando deuotionis exemplo, ex Reg
li fastigio in literariam descendit harenam, con
tra maledicum decertaturus mendicantium fru
trum Apostatam. Scripsit itaque Assertionem
Septem Sacramentorum, aduersus Captiuita
tem Babylonicam Lutheri, ad Leonem X. Pa
pam

*Liber Regis
Anglicæ cō-
tra Luth.*